

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ Психологія управління ”

III семестр

Дисципліна № ВВ2.1.1.

Кількість кредитів ЄКТС – 3 кредити

I. Основна мета спецсемінару – розкрити психологічні закономірності управлінської діяльності, дати студентам знання, що застосовуються при вирішенні проблеми управління організацією та її членами; ознайомлення, формування та удосконалення у студентів вміннями та знаннями технології ефективного педагогічного спілкування, (іноваційних) методик попередження та виходу з конфліктів, розвиток педагогічних здібностей, формування культури мови та мовлення майбутнього педагога, здобуття прийомів ефективного спілкування, необхідних у роботі і педагога і практичного психолога, формування вміння самопізнання та пізнання інших.

II. Місце навчальної дисципліни в програмі підготовки фахівців даного напрямку підготовки (спеціальності).

Дисципліна “психологія управління” дозволяє набути студентам додаткових фахових компетенцій при опануванні циклу дисциплін професійної підготовки.

III. Завдання дисципліни

1. Розкрити теоретичні поняття і положення психології управління, сучасні підходи до розуміння управління соціальними системами, структуру та категоріальний апарат психології управління, психологічні закономірності управлінської діяльності, методи психологічних досліджень в управлінні;
2. Навчити студентів використовувати одержані знання для забезпечення ефективної управлінської діяльності, реалізовувати основні напрями роботи практичного психолога в управлінській практиці.
3. Сприяти розвитку особистості студентів, формуванню позитивної Я – концепції, внутрішнього локусу контролю, оптимістичної настанови щодо вирішення життєвих, зокрема й професійних проблем.
4. Допомогти студентам опанувати механізми використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання дошкільників, оволодіти елементами педагогічної техніки керування собою и взаємодією;
5. Розкрити засоби і напрями цілеспрямованого професійного вдосконалення.

IV. Основні знання та уміння, яких набуває студент після опанування даної дисципліни

Основні знання:

- теоретико-методологічні основи психології управління, основні поняття психології управління, міждисциплінарні зв'язки, історію становлення та розвитку психології управління;
- психологію управлінської діяльності, психологічні основи професіоналізму, морально-психологічні та соціокультурні засади управління, психологічний зміст функцій управління;
- психологію особистості керівника, його професійно важливі якості та риси, характеристику стилів керівництва, психологію досягнення кар'єри ;
- психологію організації, феномени відповідальності та влади в організації, психологічні особливості командоутворення, особливості управління організацією у ситуації нововведення;
- соціально-психологічні аспекти управління: психологія ділового спілкування, психологію конфлікту та формування сприятливого соціально-психологічного клімату в організації;
- психологічні аспекти управління людськими ресурсами;
- основні напрями роботи психолога в організації.

Основні вміння:

- аналізувати основні поняття та теоретичні положення психології управління;
- демонструвати практичні навички ділового спілкування, адекватного сприймання і здійснення ефективного психологічного впливу на членів групи, подолання труднощів у сфері спільної діяльності, розв'язання конфліктів;
- застосовувати методи психології управління в практичній діяльності, розробляти рекомендації щодо становлення і розвитку керівника, встановлювати ділові контакти,
- підбирати і використовувати активні методи навчання для активізації діяльності персоналу;
- проводити просвітницьку, психодіагностичну, експертну, психокорекційну, психоконсультативну та психотерапевтичну роботи із проблем управлінської діяльності.

V. Короткий зміст дисципліни

Тема 1. Психологія управління як галузь психологічного знання.

Поняття предмета психології управління. Основні завдання психології управління. Зв'язок завдань і функцій психології управління. Види функцій: теоретико-пізнавальна, прогностична, інформаційна, соціально-психологічна, етнопсихологічна, гуманістична, прикладна та ін.

Структура психології управління. Зв'язок структури із завданнями і функціями психології управління. Основні поняття психології управління: соціальне управління, керівник, менеджер, комунікативний потенціал керівника, організація, управлінська кар'єра, мотиваційна сфера керівника, стиль керівництва, управлінська діяльність, ділове спілкування, людський чинник та ін.

Психологія управління як галузь психологічної науки. Міждисциплінарні зв'язки психології управління.

Тема 2. Методологія та методи психології управління.

Принципи психології управління. Взаємозв'язок і співвідношення методології і методики наукового дослідження: загальна методологія, спеціальна методологія та конкретні методи дослідження.

Методи психології управління. Класифікація методів психології управління. Психологічні методи вивчення особистості в управлінні: спостереження, опитування, експерименту, вивчення документів та ін. Соціально-психологічні методи вивчення організації в структурі управління: методи соціально-психологічного впливу тощо.

Змістовний модуль 2. Психологія управлінської діяльності.

Тема 3. Психологічна структура та професіоналізм управлінської діяльності.

Психологічна структура управління (Л. Орбан-Лембрик). Місце управлінської діяльності в структурі управління. Цілі, мотиви, взаємовідносини, ціннісні орієнтації учасників управлінського процесу. Психологічні та соціокультурні чинники ефективності управлінської діяльності.

Акмеологічний підхід до проблеми становлення особистості керівника професіоналом (Л.Е. Орбан-Лембрик).

Зростання ролі морально-психологічного чинника в управлінні. Взаємозв'язок етики і психології в управлінській діяльності. Компоненти морального здоров'я учасників управлінського процесу. Поняття професійної етики в діяльності керівника.

Соціокультурна та етнопсихологічна обумовленість управлінської діяльності. Поняття "культура управління". Юридичні основи психології управління.

Тема 4. Психологічний зміст функцій управління.

Підходи до класифікацій функцій управління.

Психологічні особливості планування. Поняття стратегічного та тактичного планування. Основні етапи розроблення та реалізації стратегії організації.

Психологія прийняття управлінських рішень. Індивідуальна та групова форми прийняття управлінських рішень. Види та типи управлінських рішень: програмовані, непрограмовані, інтуїтивні, раціональні, імпульсивні, врівноважені, рішення з ризиком, обережні, інертні. Основні етапи прийняття управлінських рішень.

Організація діяльності як функція управління. Специфіка організації діяльності в умовах формальних і неформальних взаємозв'язків, Соціально-психологічні способи координації і регуляції керівником видів діяльності підлеглих.

Мотивація як функція управління. Теорії мотивації індивідів в організації. Внутрішній і зовнішній боки мотивації людської поведінки в сфері управління. Мотив досягнення успіху і мотив уникнення невдачі (Д. Макклеланд, Д. Аткинсон, Х. Хекхаузен).

Соціально-психологічна функція. Регулювання процесів поведінки і дій робітників в організації, обміну інформацією, психологічної підтримки, особливостей ділового спілкування та ін.

Психологічні особливості контролю в організації. Вимоги до ефективного контролю.

Змістовний модуль 3. Психологія особистості керівника

Тема 5. Психологія особистості керівника

Психологічні особливості проблематики якостей керівника. Поняття професійно важливих якостей керівника. Вітчизняні та зарубіжні моделі особистісних якостей керівника. Узагальнений портрет керівника за Р.Кричевським.

Поняття мотиваційної сфери керівника. Мотивація посадового росту. Потреба особистісного розвитку. Мотиви управлінської активності. Мотивація досягнення успіху, потреба у владі і приналежності до групи (Д. Макклеланд). Криза управлінської мотивації.

Поняття ролі в психології управління. Соціальна роль у професійній діяльності. Психологічна природа управлінських ролей. Класифікація ролей (Х.Мінцберг). Керівник і лідер організації. Концепції керівництва і лідерства. Керівник як новатор. Керівник як вихователь.

Тема 6. Психологія стилів та типів керівництва.

Поняття стилю керівництва в психології управління. Соціально-психологічні чинники стилів керівництва.

Психологічні підходи до аналізу стилів керівництва. Підхід з позиції особистісних рис щодо стилю керівництва та лідерства (Кречмер, Шелдон, якості лідера). Поведінковий підхід до вивчення стилів керівництва. Ситуаційний підхід.

Традиційна концепція управління: авторитарний, демократичний, ліберальний стилі керівництва. Новаторська концепція управління: "прихований" або "анонімний", "відкритий" ("видимий"), виконавчий, ініціативний та інші стилі керівництва.

Тема 7. Психологія стресу у діяльності керівника.

Поняття стресу і ризику в психології управління. Стадії стресу. Ознаки стресу. Професійний стрес та чинники, що впливають на його виникнення в організаціях. Модель професійного стресу за Л.Карамушкою.

Поняття синдрому «професійного вигорання» керівника. Основні підходи до вивчення синдрому «професійного вигорання». Психологічні прояви синдрому «професійного вигорання» в управлінській діяльності.

Профілактика стресів та професійного вигорання у керівників. Управлінський розвиток керівника і проблема ортобіозу. Гігієна в структурі ортобіозу: гігієна праці, гігієна спілкування, особиста гігієна (В. Шепель).

Змістовний модуль 4. Психологія організації в управлінні.

Тема 9. Психологічна характеристика організації в управлінні.

Поняття організації в управлінні. Поняття організаційної структури. Функціональний та системно-цільовий підходи до питань формування організаційних структур управління. Формальні і неформальні структури. Висока і плоска структури організацій.

Соціально-психологічна характеристика організації. Психологічна проблема розвитку групи як структурного елементу організації. Психологічні особливості спільної діяльності в організації. Поняття колективного суб'єкту управління.

Поняття команди. Феномен конкуренції. Ознаки конкурентоздатної особистості та конкурентоздатної команди. Формування конкурентоздатної команди в організації.

Тема 10. Соціальні позиції та ролі працівників освітніх організацій.

Зміст соціальних позицій та ролей працівників освітніх організацій

Особливості рольової поведінки працівників освітніх організацій

Вплив професійно-функціональних ролей на формування та розвиток особистості працівників освітніх організацій

Тема 11. Мотивація діяльності працівників освітніх організацій як фактор успішності управління

Поняття про мотивацію та її значення для процесу управління

Характеристика основних потреб працівників освітніх організацій

Роль мотивації керівників освітніх організацій у забезпеченні мотивації діяльності працівників

Основні стратегії забезпечення керівником мотивації діяльності працівників освітніх організацій

Змістовий модуль 5. Діяльність психолога в організації

Тема 12. Основні види діяльності психолога в організації.

Просвітницька діяльність практичних психологів у сфері управління. Головні призначення просвітницької роботи психологів у організації. Основні види просвітницької роботи (лекції, бесіди, тренінги, виставки психологічної літератури, колонки в пресі та ін.). Організаційні форми психологічної просвіти (індивідуальні, фронтальні, групові).

Діагностична та експертна діяльність практичних психологів щодо оптимізації управління організаціями. Основні напрями діагностичної роботи у сфері управління. Психолого-управлінська експертиза.

Прогнозування та профілактика як види діяльності практичних психологів у сфері управління. Основні завдання психологічної профілактики в організації: прогнозування можливих ускладнень, визначення соціально-психологічних умов, за яких цим ускладненням можна було б запобігти, Розробка спеціальних заходів, які сприяли б реалізації цих умов.

Особливості психокорекційної, психоконсультативної та психотерапевтичної діяльності практичних психологів із проблем освітнього менеджменту.

Поняття управлінського консультування. Основні завдання соціально-психологічного консультування кадрів управління. Поняття психолого-акмеологічного консультування в організації. Модель психолого-організаційного консультування.

Тема 13. Використання активних методів навчання щодо психологічного забезпечення ефективності управлінської діяльності.

Поняття ділової гри. Види ділових ігор. Завдання ділових ігор. Основні вимоги до підготовки та проведення ділових ігор.

Особливості проведення рольових ігор. Етапи проведення рольових ігор.

Поняття тренінгу. Використання соціально-психологічного тренінгу для підвищення ефективності управлінської діяльності керівника. Використання тренінгів у роботі з персоналом. Особливості роботи тренінгової групи. Вимоги до особистості тренера.

VI. Назва кафедри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання курсу

Кафедра педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості Факультету педагогіки і психології: професор Г.Г. Цветкова.

VII. Обсяги навчального навантаження та терміни викладання курсу

На вивчення дисципліни відводиться 90 години (3 кредити ЄКТС), з яких лекційних - 12 год., семінарських 12 годин, самостійної роботи студентів – 66 год.

Дисципліна викладається у VIII семестрі.

VIII. Основні інформаційні джерела до вивчення дисципліни

1. Карамушка Л.М. Психологія освітнього менеджменту: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2004. – 424с.

2. Казмиренко В.П. Социальная психология организаций. – К.: МЗУУП, 1993. – 384с.

3. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. – Мн.: Харвест, 2004. – 688с.

4. Курс практической психологии, или как научиться работать и добиваться успеха: Учебное пособие для высшего управленческого персонала/ Автор-сост. Р.Р.Кашапов. – Ижевск: Изд-во Удм.ун-та, 2000. –448с.

5. Кулініч І.О. Психологія управління: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. –292с.
6. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: Навч.посібник. К.:ТОВ«УВПК«Ексоб», 2000.512с.
7. Мельник Л.П. Психологія управління: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 176с.
8. Немов Р.С. Психология: Учеб.для студ. высш. пед. учеб. завдений: В 3 кн. – Кн.3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640с.
9. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568с.
10. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник . К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
11. Орбан-Лембрик Л.Е. Навчальна програма з курсу “Психологія управління” (для спеціальності “Психологія”) //Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – Вип. 10. – Ч. 2. – С. 223-246.
12. Основи психолого-управлінського консультування: Навчальний посібник/ За наук. ред. Л.М.Карамушки. – К.: МАУП, 2002 – 136с.
13. Пірен М.І. Основи етнопсихології: Підручник. – К., 1998. – 436с
14. Пірен М.І. Конфлікти і управлінські ролі: соціально-психологічний аналіз. – К.: Вид-во УАДУ, 2000.—200с.
15. Психология управления: Курс лекций/ Отв. ред. М.В.Удальцова. – Новосибирск, 1997. – 150с.
16. Психология и этика делового общения: Учебник для вузов / Под. Ред. В.Н.Лавриненко – М, 2001. –326с.
17. Розанова В.А. Психология управления. Учебное пособие, изд. 2-е, перераб. И доп. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез». – 2000. – 384с.
18. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки. – К.: Україна. – віта, 1996. – 130с.
19. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. С.Д.Максименка, Л.М.Карамушки, Т.В.Зайчикової. – 2-е вид., перероб. та доповн. – К.: Міленіум, 2006. – 368с.
20. Словарь психолога-практика / Сост.С.Ю.Головин. – Мн.: Хервест, 2001.—961с.
21. Терещенко В.І. Організація і управління: Досвід США. –К.: Знання, 1990. – 48с.
22. Тидор С.Н. Психология управления: от личности к команде. – Петрозаводск: Периодика, 1997. – 256с.
23. Третьяченко В.В. Колективні суб'єкти управління: формування, розвиток, психологічна підготовка. – К.: Стилос, 1997. – 585с.
24. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом: Учебник. – М: Аспект Пресс, 2001. – 285с.
25. Управленческое консультирование: В 2-х т. – Т.1.: Пер. с англ. – М., 1992. –319с.
26. Управленческое консультирование: В 2-х т. – Т.2.: Пер. с англ. – М., 1992. –350с.
27. Хруцкий Е.А. Организация проведения деловых игр: Учеб. Пособие. – М.: Высш. Школа, 1991. – 320с.
28. Чуйко О.М. Методичні рекомендації до проведення семінарських занять з курсу «Психологія управління» (для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Психологія»)/О.М.Чуйко. – Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2010. – 139с.
29. Чуйко О.М. Методики і тести в психології управління: довідково-методичний посібник/ О.М.Чуйко. – івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2010. – 216с.
30. Швалб Ю.М., Данчева В.О. Практична психологія в економіці та бізнесі. – К.: Лібра, 1998. – 270с.
31. Шарухин А.П. Психология менеджмента: Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2005. – 352с.
32. Урбанович А.А. Психология управления: Учебное пособие. – Мн.: Учебное пособие. – Мн.: Харвест, 2007.— с.332-349

Допоміжна

1. Бакирова Г.Х. Управление человеческими ресурсами. – СПб.: Речь, 2003. – 152с.
2. Горшкова Е.Г. Управление карьерой: Руководство по ловле золотых рыбок. – СПб.: Речь,

2007. – 206с.

3. Истратова О.Н. Справочник психолога-консультанта организации / О.Н.Истратова, Т.В.Эксакусто. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 638с.

4. Дубиненко Е.Н. Техники подбора персонала: Искусство находить лучших. – СПб.: Речь, 2007. – 169с.

5. Коломинський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): Монографія. – К.: МАУП, 2000. – 286с.

6. Ложкін В.Г., Сьомін С.В., Петровська Т.В., Кисельова О.Р. Конфлікти у сумісній діяльності. – К.: Сфера, 1995. – 95с.

7. Максимов В.Е. Коучинг от А до Я. Возможно все. – СПб.: Издательство «Речь», 2004. – 272с.

8. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – Кн.3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640с.

9. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: розвиток та сучасні напрями досліджень// Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – С. 14 - 23.

10. Роджерс К.Р. Консультирование и психотерапия: Новейшие подходы в области практической работы: Пер. с англ. – М.: ЭКСМО – Пресс, 2000. – 264с.

11. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика/ Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. – 368с.

12. Сірка А. Як робити бізнес з американцями та канадцами. – К.: Кобза, 1994. – 420с.

13. Терещенко В.І. Організація і управління: Досвід США. –К.: Знання, 1990. – 48с.

14. Тидор С.Н. Психология управления: от личности к команде. – Петрозаводск: Периодика, 1997. – 256с.

15. Филиппов А.В. Работа с кадрами: психологический аспект. – М.: Экономика, 1990. – 168с.

16. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарден. Теория личности. Пер. с англ. И.Б.Гриншпун. – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. –592с.

17. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб., 1999

18. Орбан-Лембрик Л.Е. Вплив соціально-психологічних чинників на ефективність управлінської діяльності// Збірник наукових праць: філософія, психологія, соціологія. – Івано-Франківськ: «Плай» Прикарпатського ун-ту, 1999. – Вип..2 – Ч.1. – С.3-10

19. Войнович М.В. Карамушка Л.М. Психологічні основи розв'язання управлінських конфліктів в освітніх закладах//Управління закладами середньої освіти: психологічні аспекти. – К. Ін-т психології АПН України, 2001. – С.129-149

20. Коломинський Н.Л. Основні запити управлінського персоналу комерційних організацій щодо психологічної допомоги з проблем управління// Актуальні проблеми психології. Том І.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. – К.: Інститут психології ім...Г.Костюка АПН України, 2002, частина 4. – С.216-219

21. Чуйко О.М. Ділова гра як засіб оптимізації управлінської діяльності керівника //Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2008. – Вип. 13. – Ч.1. – С.84-91.

22. Орбан-Лембрик Л.Е., Юркевич Г.Й. Філософія виживання і розвитку організації // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 152-165.

23. Ткач Р.В. Поняття професійної кар'єри у психології менеджменту, її види та динаміка розвитку // Режим доступу – http://www.bdpu.org/scientific_published/psychology_2_2005/15

24. Чуйко О.М., Пілецька Л.С. Психологічні компоненти формування професійної кар'єри управлінця // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – Вип. 14. – Ч.2. – С.144-153

25. Карабин Т.В. Трудоголізм як різновид субстанційної залежності особистості// Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – Вип.13. – Ч.2.- - с.100-107

Інформаційні ресурси

www.koob.ru

www.psylib.ru

http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/SoPs/2009_1/index.htm

<http://posibnyky.vntu.edu.ua/psihol/1rozd/r111.htm>

http://pidruchniki.ws/15840720/psihologiya/psihologiya_upravlinnya_-_kulinich_io

http://www.aratta-ukraine.com/books_ua.php?id=6

ІХ. Метод навчання: проблемні лекції, семінари-дискусії, звернення до попередніх знань студентів, презентації, дидактичні ігри, елементи тренінгових вправ, використання арт-терапевтичних методів самопізнання, ділові ігри, самостійні практичні завдання.

Х. Система оцінювання: Поточний контроль: оцінювання виконання завдань на семінарських заняттях, оцінювання модульних контрольних робіт.

Підсумковий контроль: залік у III семестрі.

XI. Реєстрація на навчальну дисципліну: 1 березня